

Sosiaali- ja terveystoimintakunnalle

Viite: Lausuntopyyntö, HE 241/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Teema: Pelastustoimen järjestäminen
(pelastustoimispesifit asiat + ensihoito)

LAUSUNTO

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto toteaa seuraavaa:

Pelastustoimen liittäminen osaksi sosiaali- ja terveystoimen hyvinvointialuerakennetta on perusteltu nimenomaan synergialla, jossa pystyttäisiin hyödyntämään pelastustoimen henkilöstöä ja paloasemaverkostoa. Tämä verkosto taas pitkälti nojautuu sopimuspalokuntiin ja niiden toiminnan jatkuvuuteen. Tällä hetkellä noin puolet sopimuspalokunnista tuottavat pelastustoimen palvelujen ohella ensivastepalveluita, jotka ovat osa sosiaali- ja terveystoimen palveluita. Tarvittaessa sopimuspalokunnilla olisi kapasiteettia ensivastetointojen lisäämiseksikin. Sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuuden turvaaminen on siten myös sosiaali- ja terveystoimen intressissä.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaan sopimuspalokuntien toimintaedellytyksiä pelastuslaitosten kumppanina vahvistetaan tunnistaen myös niiden nykyiset ja tulevaisuuden haasteet sekä erityispiirteet. Uudistetaan pelastuslaki kokonaisvaltaisen selvityksen pohjalta. Hallitus huolehtii koko maan kattavasta paloasemaverkostosta.

Nyt lausunnon kohteena oleva hallituksen esitys on osa pelastuslainsäädännön uudistusta, ja esityksen perusteluissa onkin ansiokkaasti kuvattu sopimuspalokuntatoiminnan keskeistä merkitystä pelastustoimen operatiivisten palvelujen tuottajana. Tämä ei kuitenkaan enää näy itse lakiteksteissä, missä sen sijaan annetaan tuleville hyvinvointialueille jokseenkin vapaat kädet pelastustoimen järjestämisen osalta ”jos hyvinvointialue niin päättää”. Ei silloin ole itsestään selvää, että sopimuspalokuntien asema ilman vahvaa valtiovallan ohjausta säilyisi ja kehittyisi, koska pelastustoimen kokonaismenot muodostavat ainoastaan n. 2 %:n hyvinvointialueiden taloudesta ja sopimuspalokuntien osuus nykyisillä laskettuna enää n. 0,4 %. Jos arvioitu eri jälkeenjääneisyyksistä muodostunut korjausvelka (sopimuspalokuntien osalta n. 40...50 M€/v ja muu pelastustoimi lisäksi n. 80 M€/v) uudistuksen yhteydessä huomioidaankin kokonaismenoissa, tulisivat sopimuspalokuntien osuus kokonaismenoista kuitenkin edustamaan vain n. 0,6 % hyvinvointialueen taloudesta.

Tässä yhteydessä on huomattava, että sopimuspalokuntatoiminnalla on huomattavasti suurempi merkitys yhteiskunnan kokonaisturvallisuudelle kuin pelkästään operatiivisten päivittäispalvelujen tuottajana. Tämä laajempi merkitys mm. turvallisuusasenteiden tuottajana ja yhteiskunnallisen eheyden rakentajana aina syrjäytymisen torjuntaan saakka ei

Sosiaali- ja terveystieteiden valtuutetuille

niinkään ilmene hallituksen esityksestä, eikä se myöskään ilmene nykyisen pelastuslain esityksestä. Tämän osalta olisi syytä tarkistaa pelastustoimen järjestelylain säädöksiä siten, että jo niihin avoimesti ja selkeästi sisällytetään sopimuspalokuntatoiminnan tunnustaminen yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden eräänä keskeisenä palvelujen tuottajana. Samaten sopimuspalokuntien roolin tunnustaminen ja huomioiminen tulisi olla selkeä osa hallituksen esityksessä kuvattua sisäministeriön ohjausta ja siten ilmetä myös pelastustoimen strategiatavoitteiden asettelusta, esim. muodossa ”sopimuspalokuntatoimintaa huomioiden”.

Sopimuspalokuntatoiminnan osalta on muistettava, että kyseessä on erittäin pitkäjänteinen, osin vaikeasti hallittavien motivaatiotekijöiden pohjalta lähtevä kansalaistoiminta, joka ei ole äkilliseen tarpeeseen käynnistettävissä. Näin ollen tulisi mahdollisimman pitkälle välttää kaikkia sellaisia toimenpiteitä, jotka edes tilapäisesti ovat omiaan heikentämään sopimuspalokuntien toimintaedellytyksiä tai yksittäisten sopimushenkilöiden motivointia.

Hallituksen esityksessä on ”sivulauseessa ohimennen” mainittu lyhyt ylimenokausi (31.12.2025 saakka), minkä jälkeen nykyisin voimassa olevia palokuntasopimuksia voitaisiin sanoa yksipuolisesti hyvinvointialueen toimesta irti. Toteamme, että vajaan kolmen vuoden ylimenokausi on jokseenkin riittämätön, ottaen huomioon, että nyt meneillään oleva pelastustoimen rakennemuutos joidenkin mahdollisten skenaarioiden mukaan saattaa olla yksityiskohdiltaan erittäin syvälle menevä. Tällöin kokonaisuutta ei ole vara vaarantaa sillä, että ylimenokauden aikana muotojaan hakeva hyvinvointialueiden pelastustoimi vahingossa saattaisi johtaa sopimuspalokuntatoiminnan osalta korjaamattomiin häiriöihin. Kun aikoinaan siirryttiin kunnallisesta pelastustoimesta alueelliseen, muodostui ylimenokausi todellisuudessa yli seitsemänvuotiseksi, jonka aikana sopimuspalokunnat pystyivät sopeutumaan uuteen tilanteeseen. Nyt tilanne on varsin erilainen ja saattaa edellyttää selkeämpiä tukitoimia, jotta elinvoimainen laaja sopimuspalokuntien verkosto säilyisi myös jatkossa erityisesti lähipalvelujen eli kiireellisten sammutus-, pelastus- ja ensivastetoimenpiteiden tuottajana ja parhaassa tapauksessa vielä kehittyisi entistäkin kustannustehokkaammaksi.

Lopuksi toteamme, että pelastustoimen osalta on järjestely tässä vaiheessa lähinnä kehyksen rakentamista. Esimerkiksi ensivastetuotanto on lisäksi lähinnä muun lainsäädännön alaista. Jotta kehys takaisi kestävä kehityksen myös sopimuspalokuntatoiminnan osalta olisi kuitenkin toivottavaa, että sopimuspalokuntien rooliin ja jatkuvuuden turvaamiseen kiinnitettäisiin vakavaa huomiota jo ylemmällä tasolla eli nyt lausunnon kohteena olevan pelastustoimen järjestelylainsäädännön yhteydessä.